

УДК 378.134

Надія Брижак

**ТВОРЧА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ОДНА
З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ**

Знання людини про її зв'язки з природою, світом та суспільством є необхідними для кожного фахівця, а особливо для сучасного педагога початкових класів, оскільки свої знання вони передають молодшим школярам – майбутньому нашої держави. У перші роки навчання в школі учні інтенсивно розвиваються тут закладаються основи морального, естетичного, правового, екологічного, фізичного виховання, їхньої майбутньої самореалізації, свідомого й відповідального ставлення щодо особливостей власного становлення. Саме вчителі початкових класів покликані ознайомити учнів із природними особливостями рідного краю, його історичним, економічним, культурним, політичним розвитком, сформувати знання про туристичний потенціал, бажання постійно оновлювати та набувати нові знання про край в якому проживаєш, зацікавленість до відвідування визначних місць. Ось чому набуває особливої актуальності готовність майбутнього вчителя початкових класів до професійної підготовки і краєзнавчо-туристичної роботи зокрема. Якісна підготовка майбутніх вчителів початкових класів до краєзнавчо-туристичної роботи в будь-якому суспільстві буде відбуватися за певних педагогічних умов.

Питання вдосконалення загальнопедагогічної підготовки студентів в умовах вищого навчального закладу розглядали О. Абдулліна, Н. Кічук, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, М. Ярмаченко. Дослідженням готовності студентів до різних видів педагогічної діяльності займалися такі вчені, як Г. Драндров, К. Дурай-Новакова, А. Капська, А. Ліненко, А. Міщенко, А. Серих, Г. Штельмах. Питання теорії, практики та значного зростання ролі краєзнавчо-туристської роботи в освіті розкриваються у працях А. Даринського, Т. Міщенко, І. Пруса, К. Строева, І. Соколової, Н. Юньєва та інших. Проблемі підготовки вчителів початкових класів до організації краєзнавчої роботи присвячена велика кількість монографій, підручників, посібників, статей, зокрема: П. Крачило, М. Костриця, В. Обозний, Б. Чернов та інші. У свою чергу педагогічні умови реалізації певних педагогічних процесів є предметом великої кількості досліджень (В. Манько, В. Паламарчук, О. Федорова). Проблемі дослідження педагогічної творчості й особливостям підготовки до неї майбутніх учителів приділяли увагу В. Кан-Калик, Н. Кічук, Л. Лузіна, М. Нікандров, С. Сисоєва та інші. Процес розвитку творчого потенціалу студентів під час

навчально-пізнавальної діяльності досліджували С. Гасанов, П. Кравчук, В. Лисовська, О. Приходько та інші.

Мета статті – обґрунтувати творчу педагогічну діяльність як одну з педагогічних умов формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до краєзнавчо-туристичної роботи

Поняття «педагогічні умови» у науково-педагогічній літературі зазвичай розглядається у трьох значеннях. У першому значенні – це відношення предмета до оточуючих явищ, без яких він існувати не може, тобто умови створюють середовище, в якому явище виникає, існує і розвивається [8, с. 123–149]; в другому – це сукупність об'єктів (речей, процесів, відношень тощо), необхідних для виникнення, існування чи зміни якого-небудь об'єкта, в третьому – це те, від чого залежить щось інше, сутнісний компонент комплексу об'єктів (предметів, їх станів, взаємодій), із наявності якого з необхідністю впливає існування цього явища [9, с. 840].

У нашому розумінні педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до краєзнавчо-туристичної роботи – це певне спеціально організоване інформаційно-педагогічне середовище із сукупністю заходів навчально-виховного процесу, що в ньому відбуваються та сприяють формуванню готовності майбутнього вчителя початкових класів до краєзнавчо-туристичної роботи.

У ході нашого дослідження на основі компетентнісного підходу, було виокремлено важливу педагогічну умову готовності майбутніх учителів початкових класів до краєзнавчо-туристичної роботи творчу педагогічну діяльність.

Краєзнавчо-туристична робота як специфічна система являє собою складне утворення. Як ціле вона постає перш за все у відносинах з оточуючим середовищем: політичним, економічним, соціальним та екологічним. Зовнішній світ активно впливає на туристично-краєзнавчу діяльність, в одних випадках відкриваючи перед нею широкі можливості, в інших – загрожуючи новими небезпеками. Виступаючи складовою туристичної галузі країни, дитячо-юнацький туризм в Україні в першу чергу покликаний вирішувати важливі соціальні завдання, пов'язані з вихованням, оздоровленням та освітою підростаючого покоління засобами краєзнавчо-туристичної діяльності, а саме: отримання нових знань; фізичне оздоровлення та профілактика захворювань; орієнтація підростаючого покоління на здоровий спосіб життя, формування активної життєвої позиції; розвиток кращих моральних людських якостей та відносин; підготовка підлітків до служби у лавах армії, до навчання у вищих навчальних закладах військового типу; екологічне виховання, виховання свідомого ставлення до природи нашої країни. У процесі пізнання історії рідного краю, витоків національної культури, вивчення свого родоводу, історичних і культурних надбань предків у юних туристів

виховується почуття дбайливого ставлення та поваги до історії краю, чуйності, доброти, формується фізично здорова і духовно розвинена особистість [5, с. 43].

Для предмету нашого дослідження нам імпонують виокремлені українським дослідником шкільного краєзнавства і туризму М. Крачило, основні форми краєзнавчо-туристичної роботи у ході навчальної діяльності школярів: прогулянки, екскурсії, подорожі та походи, естафети, зльоти, експедиції. Вчений дає їм наступну характеристику: «Прогулянка – найпростіша форма краєзнавчо-туристичної роботи. Прогулянки організовують у ліс, на річку, в гори і т.д. Екскурсія – форма краєзнавчо-туристичної роботи, перед якою ставиться мета закріпити знання, здобуті на уроках. Подорожі та походи є тривалішою за часом і складнішою формою краєзнавчо-туристичної роботи порівняно з прогулянками та екскурсіями. Основна відмінність туристського походу від екскурсії полягає в тому, що в туристському поході проводяться спостереження різноманітних об'єктів, явищ і процесів, які зустрічаються на маршруті, тоді як екскурсія передбачає вивчення точно відібраних об'єктів, явищ і процесів за спеціальною програмою. Естафета – це така форма дитячого туризму, яка передбачає вивчення певного краю не однією групою, а кількома, які на певних відрізках маршруту змінюють одна одну. Зльоти мають на меті обмін досвідом і підбивання підсумків краєзнавчо-туристичної роботи. Експедиція – найскладніша форма краєзнавчо-туристичної роботи, що передбачає проведення певних наукових досліджень» [3, с. 26–28].

Для того щоб майбутній вчитель початкових класів на достатньому рівні вмів організувати вищенаведені форми краєзнавчо-туристичної роботи йому необхідно володіти високим рівнем готовності до творчої педагогічної діяльності. На сучасному етапі розвитку суспільства творчий потенціал майбутніх вчителів початкових класів сприяє їх самоактуалізації і самореалізації як майбутніх фахівців і є умовою та показником готовності до професійної діяльності.

Проблема розвитку професійної творчості фахівців різних напрямів знайшла відображення в психолого-педагогічній літературі С. Сисоєва, І. Зязюн, І. Кобиляцького, Ю. Бабанського, І. Раченко, Г. Балла, М. Поташника, Р. Скульського та ін.

Педагогічна діяльність – творчий процес. Творчість – це процес створення чогось нового на основі перетворення пізнаного – нового результату або оригінальних шляхів і мета дій його одержання [6, с. 102].

Аналіз позицій науковців щодо сутності творчості людини дозволив визначити поняття «творчість», розглядаючи її у двох аспектах: особистісному й діяльнісному. До першого віднесено сукупність особистісних якостей, що спонукають до самоактуалізації, самореалізації й самоствердження особистості в процесі реалізації творчих потенційних

можливостей. До другого – процес творчої діяльності, за якого створюються якісно нові матеріальні й духовні цінності, а також технологічну педагогічну творчість, що має характеризувати діяльність у сфері педагогічної технології й проектування, коли здійснюється пошук і створення нових педагогічних систем, педагогічних процесів та навчальних педагогічних ситуацій, що сприяють більш результативному навчанню учнів [10, с. 7].

У праці «Розмова з молодим директором школи» В. Сухомлинський зазначив: «Досвід багатьох років переконує, що суттю педагогічної творчості є думка, ідея, яка пов'язана з тисячами повсякденних явищ. Педагогічна ідея – це, образно говорячи, повітря, на якому пливуть крила педагогічної майстерності» [7, с. 426].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити два підходи щодо поняття «готовності до творчої діяльності вчителя». Перший пов'язує із реалізацією потенційних можливостей особистості, другий – з новаторством у педагогічній діяльності. А. Кузьмінський у своєму дослідженні об'єднує потенційні можливості вчителя та їх реалізацію в педагогічній діяльності з метою створення нових підходів до навчально-виховного процесу [4, с. 39].

На підставі аналізу педагогічної літератури, можна зробити висновок, що готовність викладача до педагогічної творчості знаходиться у прямій залежності від рівня сформованості його індивідуальності. Видатний педагог В. Кан-Калик стверджував: «творчий вчитель при використанні методичних розробок та рекомендацій акумулює досвід колег, не просто «вживлюючи» його на свою педагогічну ниву, а пропускаючи його крізь магічний кристал своєї творчості... Іншими словами, чужий досвід не лише механічно переноситься, а стає часткою системи власних педагогічних ідей. Якщо таких ідей немає – конспект уроку є мертвим» [1, с. 47]. На підставі цього твердження вважаємо, що кожний майбутній вчитель початкових класів повинен бути творчою особистістю для того, щоб організувати краєзнавчо-туристичну роботу своїх вихованців.

Педагогічна творчість майбутнього вчителя початкових класів формується протягом років навчання у ВНЗ. У процесі вивчення фахових дисциплін, таких як «Краєзнавча та туристична робота», «Методика вивчення природознавства» та його участі у позанавчальній роботі факультету, університету. Професійна творчість майбутнього вчителя початкових класів проявляється під час навчальної та наукової діяльності, у креативному ставленні до розв'язання педагогічних ситуативних завдань, під час навчальної практики, вмінні імпровізувати, прогнозувати результат власної педагогічної діяльності, бажанні постійного удосконалення у професійній діяльності, бажанні застосовувати нові педагогічні підходи, вивчати передовий педагогічний досвід, участі у різних гуртках, секціях,

об'єднаннях, клубах за інтересами, ініціативних групах, активності у студентському самоврядуванні.

Таким чином, творча педагогічна діяльність, як одна з педагогічних умов формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до краєзнавчо-туристичної роботи й передбачає його творче зростання студента, як особистості і як майбутнього вчителя; педагогічно доцільне поєднання традиційних та інноваційних освітніх технологій; активізацію у студентів професійних мотивів до творчого самовираження у процесі організації краєзнавчо-туристичної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, А. С. Никандров. – М. : Педагогика. – 1993.
2. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, А. С. Никандров. – М. : Педагогика. – 1993.
3. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навчальний посібник / М. П. Крачило. – К. : Вища школа, 1994. – 191 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання. – 2007.
5. Лунячек В. Е. Управління туристсько-краєзнавчою роботою у загальноосвітніх навчальних закладах : навчально-методичний посібник до курсу «Новітні технології в управлінні освітою» / В. Е. Лунячек, С. В. Багач. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 43 с.
6. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн та ін. – К. : Вища школа, 1997.
7. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи Бесіда 1. Основні проблеми творчої праці вчителя / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. – К., 1976. – Т. 4. – С. 414–446.
8. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.
9. Философский энциклопедический словарь / гл. ред. Л. Ф. Ильичов и др. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
10. Цапок В. А. Творчество (Философский аспект проблемы) / В. А. Цапок. – Кишинев, 1989. – С. 7.